

Kramerius 5

Digitální knihovna

Podmínky využití

Knihovna AV ČR poskytuje přístup k digitalizovaným dokumentům pouze pro nekomerční, vědecké a studijní účely a pouze pro osobní potřebu uživatelů. Část dokumentů Digitální knihovny AV ČR podléhá autorským právům. Využitím digitální knihovny a vygenerování kopie části digitalizovaného dokumentu se uživatel zavazuje dodržovat tyto podmínky, které musí být součástí každé zhotovené kopie. Jakékoli další kopírování materiálů z digitální knihovny není možné bez případného písemného svolení Knihovny AV ČR.

Hlavní název: **Český lid**

Vydáváno v letech: **1892**

Číslo ročníku: **XLV**

Číslo výtisku: **4**

Datum vydání čísla: **7.1958**

Stránky: **170, 171, 172, 173**

s nízkým deskovým krytem a studně s šestibokým srubem.

Kadluby, zvané tak na převážně většině území jejich výskytu, na východní Moravě, ve Slezsku, na Slovensku, v jižním Polsku, na Ukrajině a v Rusku, nesou místy na našem území i jiné názvy a je jich používáno k nejrůznějším účelům; kromě osazení studánek a studní slouží jako nádoby na uskladňování obilí, sýra, másla, medu a jako udirny na maso. Jiný jejich slovanský název, na Valašsku dochovaný ve slově »dzbel«, známe v odlišném znění, avšak ve stejném významu z téměř celého území ČSR, z jižního Polska, z Rumunska a Bulharska. Technika, již jsou nádoby zhotoveny, je jedním z nejstarších způsobů opracování dřeva a je doložena již z doby bronzové³² a u primitivních společností.³³ Tato technika, běžná téměř v celé Evropě a známá i na pevnině americké a africké, je součástí prvotní všelidské kultury. Na Valašsku i v sousedních oblastech Slezska a Slovenska je na ústupu, jinde na našem území již zanikla.

Druhým, pro Valašsko charakteristickým typem jsou *studny s nízkým deskovým krytem*, běžné dosud při pasekářských usedlostech. Tento typ, poměrně mladý můžeme sledovat zejména v oblastech s obcemi roztroušeného půdorysu v horských terénech těšínského a jablunkovského Slezska, Kysuc, v polské goralské oblasti, v Liptově atd. Morfologicky není však nijak pozoruhodný.

Posledním charakteristickým typem jsou *studně*

s polygonálním srubem, dnes již jen řídce zastoupené v celkovém počtu studní na Valašsku. Jedinými jejich obdobami nám známými jsou architektonicky příbuzné studny v jižní části Rumunska a poněkud odlišné studně v Rusku.³⁴

Podrobnější srovnání způsobů získávání vody a úpravy vodních zdrojů na Valašsku s naším a zahraničním materiálem je značně obtížné pro příliš nesoustavné a povrchní nebo zcela nedostatečné literární údaje. Věcné i jazykové stránce lidového inventáře, s nímž v souvislosti s opatřováním pitné i užitkové vody přicházíme do styku, mělo by být věnováno v etnografické literatuře víc pozornosti, než jak tomu bylo dosud. Důkladněji a v širších terénech by měla být zachycena technologie úprav vodních zdrojů, poměr lidu k nim, organizace práce při zřizování studní a lidových vodovodů od svépomoci až k profesi, aby se mohly tyto údaje stát platným doplňkem při vytváření obrazu o životě lidu.

³¹ Etymologický výklad slova studna apod. viz O. Schrader, *Reallexikon der indogermanischen Altertumskunde*, Strassburg 1901, str. 116; J. Holub a F. Kopečný, *Etymologický slovník jazyka českého*, Praha 1952, str. 359 a nejnověji V. Machek, o. c., str. 483.

³² Chr. Vakarelski, o. c., str. 31.

³³ St. Poniatowski, *Zdobywanie wody w gospodarce pierwotnej, separát z czasopisu Wiedza i Życie*. Srov. též A. Haberlandt, *Die Trinkwasserversorgung primitiver Völker*, Gotha 1912.

³⁴ T. Papahagi, o. c., obr. 123a, b. — Jiné polygonální studny viz N. I. Falkovskij, *Istorija vodosnabženija v Ros-sii, Moskva—Leningrad 1947*, str. 67, obr. 43.

Z ČESKÝCH VESNIC V POLSKU

IVA HEROLDOVÁ

Výzkum českých vesnic na území Polska byl pokračováním započatého studia etnické problematiky a otázek s ní spojených. V materiálu z terénu i z archivních zpráv, shromážděvaných při výzkumu Volyňských Čechů (viz uvedená studie v loňském ročníku Českého lidu, č. 2—6), byly nalezeny zajímavé doklady, týkající se českých vesnic v Polsku. Některé české vesnice na Volyni nebyly totiž založeny vystěhovaleckou vlnou z Čech v 60. letech minulého století, ale migrací českého etnika z českých vesnic v Polsku. Již při práci na »Etnografických zvláštnotech způsobu života a kultury Volyňských Čechů« ukazovalo se nutným vrátit se k tomuto materiálu a důkladně jej zpracovat, jednak proto, že jde o materiály starší (české vesnice v Polsku založeny již v 1. polovině 18. století), jednak proto, že příčiny vystěhovalectví do Polska byly jiné než na Volyni. Proto jsme se rozhodli pro výzkum českých vesnic v Polsku, z něhož podáváme první informativní zprávu.

Výzkum českých vesnic na území Polska týkal se tedy vesnic vystěhovaleckých, založených českou emigrací náboženskou a hospodářskou uvnitř polského osídlení. Na území dnešního Polska dochovaly se ta-

kové vesnice v těchto oblastech: v okolí města Střelína (wojw. Wroclawské) Husinec, Poděbrady Dolní, Střední a Horní, Debníky aj., v okolí Kepna (wojw. Poznaňské) Velký Tábor, Čermín, Bedřichův Hradec, u Opolí (wojw. Wroclawské) Bedřichův Hradec, Lubín, Vilémův Hradec, u Lodže Zelow, Kúcov, Požděnice, Faustynov. Jmenované vesnice a ještě některé další, ležící v jejich okolí, byly založeny *emigrací náboženskou* většinou v první polovině 18. století (kromě Zelowa a dalších vesnic v okolí Lodže, založených na zač. 19. století).

Dnešní obyvatelstvo těchto vesnic tvoří Češi a Poláci v různém procentuálním složení. Po r. 1947, kdy odtud reemigroval do vlasti velký počet Čechů, nabylo většiny polské obyvatelstvo. (Např. ze Zelowa, který má kolem 6000 obyvatel, reemigrovalo do vlasti asi 4000 Čechů.) Jsou zde však i takové vesnice, v nichž dodnes tvoří většinu české obyvatelstvo — jako např. Husinec a Poděbrady na Střelínsku.

Jinou skupinu českých vystěhovaleckých vesnic v Polsku tvořily vesnice založené hospodářskou emigrací na začátku 19. století. Příkladem takového osídlení je Polská Kamenice (wojw. Krakowské). Jmeno-

vaná vesnice je už dnes zcela polonisovaná a na původní obyvatelstvo upomínají dnes jen jména obyvatel a některé doklady materiální a duchovní kultury.

Na důvody, které vedly v jednom případě k udržení etnicity, ve druhém k asimilaci, poukážeme později.

České vesnice na Střelínsku patří k nejstarším původním českým vystěhovaleckým osadám v Polsku. Některé z nich si dodnes udržely české názvy, jako Husinec (úředně Gesienec) a Poděbrady (úředně Gosciencice). Další české vesnice založené českými exulanty na Střelínsku také kolem r. 1740 mají vlivem silné germanisace tohoto území v období mezi dvěma válkami názvy německé, jako Eichwald (lidově Debníky) a Mehlteuer (lidově Melta). Z hlediska etnické problematiky je studium historie těchto vesnic velmi zajímavé. Tyto vesnice, založené náboženskými emigranty v první polovině 18. století, si udržely dodnes český ráz. Obyvatelstvo je zde převážně české, česky mluvící, které se také k české národnosti hlásí. (Obyvatelstvo nepřijalo po II. světové válce polskou státní příslušnost a žádalo o přiznání čsl. Jejich žádosti nebylo však čsl. úřady vyhověno a obyvatelé těchto vesnic jsou zatím bez st. příslušnosti.) Je až kupodivu, jak se u této 9.—10. generace potomků českých exulantů udržel český hovorový jazyk poměrně čistý bez cizího přízvuku (ovšem s četnými germanismy a polonismy vedle archaismů), zachovávající znaky severovýchodního českého dialektu (např. u místo v ve slovech jako dřiu — dřív), který dnes už téměř jediný upomíná na region, odkud jejich předkové do Polska přišli. Zatím co školy byly převážně jinožské (polské, německé) udržoval se český jazyk v kostele a doma čtením bible a zpěvem duchovních písní z kancionálů. Ve Střelíně, v části města zvané Staré město, je český evangelický kostel s českým farářem, kde se konají dosud každý týden bohoslužby v českém jazyce. V materiální a duchovní kultuře českých obyvatel těchto vesnic uchovaly se některé formy, které upomínají na jejich etnický původ. Jsou to na prvním místě doklady lidového stavitelství, kde staré dřevěné, došky pokryté chalupy mají český ráz. Na jednom stavení v Husinci čp. 129 jsou ve štítu zbytky českého nápisu s datem, kdy byl dům postaven. Vedle typických českých chalup, kterých zde bylo podle sdělení místních lidí ve starší době mnohem více, najdeme v místní architektuře zajímavé kombinace etnických vlivů. (Např. v Husinci u domu čp. 29 připojení tzv. německého »gangu« k typicky českému půdorysu.) Novodobá architektura postrádá však už většinou etnických charakteristik, je univerzální. — I v duchovní kultuře udržely se zde dodnes vlivy české lidové kultury jak v písňovém repertoiru, tak ve zvycích a slavnostech.

* * *

Studium těchto národnostních menšin není otázkou studia kuriozit, ale závažných otázek etnických, jakými je např. otázka archaičnosti nebo studia příčin, jež ovlivnily udržení svébytnosti české národnostní menšiny v jinožském prostředí po tak dlouhou dobu.

a) *Archaičnost*. — Je třeba mít na mysli, že odchodem exulantů z vlasti přetrhl se jejich společenský a kulturní vývoj s českými zeměmi. Uvě-

domíme-li si, že styk s vlastní byl minimální, a to většinou ještě až po I. světové válce, můžeme říci, že zbytky české lidové kultury, které se u této české národnostní menšiny zachovaly (lidové stavitelství, techniky práce a zvláště duchovní kultura, která není podřízena tak rychlým změnám ekonomickým jako kultura materiální), jsou dokladem české kultury I. poloviny 18. století, i doby starší.

b) Studujeme-li *příčiny*, které vedly k udržení české kultury a uchování vědomí příslušnosti k českému národu, musíme se nutně zastavit u náboženské víry těchto exulantů, pro niž odešli z vlasti a která se u nich udržela dodnes. Česko-bratrská víra zaujímalá u nich zvláštní postavení — dá se říci — že byla synonymem české národnosti. Stála v jejich očích jako víra národní proti cizímu katolictví. Takto pojímaná česko-bratrská víra zajímavě určovala pak v dalším historickém vývoji vztah českých vystěhovalců ke katolickým Polákům a evangelicko-augsburským Němcům.

* * *

Druhou skupinu českého osídlení v Polsku tvoří české vystěhovalecké vesnice v okolí Lodže. Založení Zelowa, s ním dalších vesnic Kúcova, Požděnic, Českého lesa, Josafatova a jiných, není však tak staré jako jmenovaných vesnic na Střelínsku. Nejde však o pozdější kolonizaci z Čech, ale jen o další migraci českého etnika na území Polska. Jak jsme už uvedli, byly nejstarší české vystěhovalecké vesnice vedle Střelínska založeny v okolí Kepna a Opolí. A právě z těchto původních vesnic v okolí Kepna a Opolí byl založen na poč. 19. století Zelow a ostatní jmenované vesnice v okolí Lodže.

Zatím co na Střelínsku původní zaměstnání českých vystěhovalců, *tkalcovina*, téměř vymizelo (domácký průmysl zaniká a textilní továrna ve Střelíně vybombardovaná za druhé světové války nebyla již obnovena) — v Zelově a několika dalších vesnicích tvoří dosud hlavní pramen obživy obyvatelstva. Vliv na udržení tkalcovství má průmyslový charakter celého kraje, v němž centrum zaujímá Lodž jako nejvýznamnější textilní středisko Polska. Víme-li, že domácký tkalcovský průmysl začal se v této oblasti rozvíjet poměrně pozdě (po r. 1800), a víme-li, že Češi z okolí Kepna a Opolí byli tkalci (vystěhovalectví se dělo ze sev. Čech), a že si tkalcovské stavy přivezli i do Zelowa, můžeme se ptát na podíl českých tkalců při vzniku lodžského textilního průmyslu. Vždyť čeští tkalci byli i mezi prvními dělníky lodžských textílek. Jedné ulici v dělnické čtvrti Lodže se dodnes říká mezi lidem Česká linie, protože v ní bydleli čeští textilní dělníci.

Otázce vzniku textilního průmyslu v Lodži a jejím okolí věnují pozornost v současné době polští historikové a etnografové. Při různých metodách své práce, kladou si obě vědní disciplíny otázku vzniku textilního průmyslu v této oblasti. Závěry jejich práce se zatím různí. Historici spojují počátky tkalcovství se vznikem textilního průmyslu v Lodži. Odtud (podle nich) nastalo rozšíření tkalcovského průmyslu na

vesnice. Polští etnografové vysledovali pochod opačný. K rozřešení tohoto zajímavého problému může přispět i studium českých tkalcovských vesnic. Dosud sebraný etnografický materiál ukazuje na zajímavé cesty vzniku lodžského textilního průmyslu.

V minulé i současné době (přes velkou reemigraci do Čech) tvořilo a tvoří Zelowo nejvýznamnější průmyslové a kulturní středisko Čechů nejen z okolí Lodže, ale i celého Polska. Toto »české městečko«, jak se mu mezi místním polským obyvatelstvem říká, je výrobně spojeno s nedaleko ležícím polským Dlutowem, kde je výrobní tkalcovské družstvo. Dlutowska »spoldzielna«, která je společná několika vesnicím v okolí, přiděluje jednotlivým tkalcům přízi k předení a vykupuje od nich zadanou práci. V dlutowské spoldzielně mají výrobky českých tkalců (zvl. kanafas=purpur) dobré jméno pro svou jakost, pevnost materiálu a stálost barev. V Městském archivu v Lodži nalezené zprávy potvrdily tuto charakteristiku českých výrobků i ze starší doby, z 19. století.

Kulturní život zelowských Čechů soustřeďuje se kolem evangelického kostela a České besedy, jejich kulturního domu. V České besedě, která je velmi útulně zařízena, scházejí se každou sobotu a neděli Zelowští, aby si přečetli knížky a časopisy došlé z Čech. V kostele se dodnes čte z české bible a zpívá z českých kancionálů, i když farář je Polák. Na zelowské faře je uložen bohatý archiv písemností k historii nejen zelowských Čechů, ale českého exulantství v Polsku vůbec. Jsou zde zakládací listiny Zelowa, psané Alexandrem Petrozelínem, Janem Jersákem, Janem Pospíšilem a dalšími, staré tisky, kancionály, kroniky i význačné dokumenty k historii Polska.

Etnická problematika, která se zde v okolí Lodže nabízí jako živý aktuální problém (některé tkalcovské vesnice jsou německé), zajímá i některé jiné badatele než jen etnografy. Tak prorektor lodžské university dialektolog prof. Karol Dejna napsal v loňském roce práci věnovanou českému dialektu v Kúcově, na němž ho zaujaly jednak archaismy, jednak zbytky severovýchodočeského nářečí, které se v jazyce dochovaly — a spolu s tím i polské vlivy, dané dlouholetým soužitím s polským etnikem.

* * *

Osídlení Polské Kamenice má úplně jiný charakter než studovaných vesnic v okolí Lodže a na Střelínsku. Pro srovnání s dosud sebraným materiálem z českých vesnic na území Polska byl výzkum v této vesnici neobyčejně poutavý. Zachované historické a archivní zprávy hovořily totiž o českém obyvatelstvu Polské Kamenice jako o asimilovaném.

Ve srovnání s českými vesnicemi v okolí Střelína, Lodže, Kepna byla Polská Kamenice založena o 60 let později (kolem r. 1800) také českými tkalci, kteří však odešli z Čech ne z důvodů náboženských, ale hospodářských. Regionálně jde o stejnou emigraci — ze sv. Čech, z Dobrušky a Náchoda. Obyvatelstvo zde žijící, ač má dosud česká jména, jako Bureš, Mráz, Holeček, Čvančara, Bělobrádek, Pospíšil aj., česky nemluví ani nerozumí. Jeden z nejstarších obyvatel vesnice, 92letý p. Bělobrádek, vzpomíná, že jeho matka ještě česky uměla a znala mnoho českých pís-

ní. Některé doklady české materiální a duchovní kultury se zde udržely déle než vědomí příslušnosti k českému národu. Hned po příjezdu do vesnice upoutají nás zbytky české lidové architektury, ve stravě najdeme mnoho českých jídel, jež se naučilo připravovat i polské obyvatelstvo — a v písňovém repertoáru najdeme řadu českých písní, zpívaných s pečlivou výslovností a bez cizího přízvuku.

Studium této bývalé české vesnice, jakou je Polská Kamenice, je zajímavým srovnávacím materiálem k historii českých exulantských vesnic a ke studiu příčin udržení či zániku etnicity. Zatím co u jedněch právě kostel a kulturní život česko-bratrské církve vedl k oddělenému způsobu života Čechů a Poláků, u druhých naopak společná návštěva kostela a společné církevní slavnosti (Polská Kamenice leží v blízkosti významného katolického střediska Čenstochové) přispívaly k sžívání českého a polského obyvatelstva a k asimilaci českého etnika.

* * *

Při výzkumu českých vesnic na území Polska zajímala jsem se také o problematiku etnických a etnografických změn, na níž pracují v současné době polští etnografové a sociologové. Jde o podobnou problematiku, z níž jsme i my při studiu etnické problematiky — o studium polského západního pohraničí a změn, k nimž zde došlo odchodem 4 milionů Němců a přesídlením velkého počtu polského obyvatelstva z východní a střední části Polska do těchto krajů. Kromě etnografických rozdílností, které je možno u těchto různých skupin osídlenců zaznamenat, jsou zde i rozdíly společenské, dané různými příčinami historického osídlení těchto západních krajů.

Odchodem německého obyvatelstva nebyly tyto kraje úplně vylidněny, protože zde zůstal velký počet autochtonního obyvatelstva polského (sociálně rozrůzněného), žijícího dlouhá léta pod německou okupací. Němci ve snaze vytvořit z tohoto území obranný val, usilovali o jeho nejrychlejší germanisaci. Polské obyvatelstvo si však přes silný nátlak germanisace vědomí příslušnosti k polskému národu udrželo. Ale silný vliv německé kultury, německého jazyka a škol byl patrný. Polská vláda usilovala proto po roce 1945 o rychlou repolonisaci těchto krajů polskými příslušníky ze středního a východního Polska. Osídlení ze středního Polska mělo charakter malozemědělský a podobalo se nejvíce osídlení českého pohraničí dobrovolností a nadšením, s jakým se osídlenci usazovali na bývalých německých usedlostech. Nejpočetnější skupinu však tvořili přesídlenci z východu, tj. z území přiděleného po druhé světové válce k Sovětskému svazu. Ti byli sociálně různorodí a jejich specifický poměr k osídlovací akci byl dán důvody, proč odešli ze svých bývalých domovů. Kromě těchto skupin osídlenců osídlili západní kraje polští repatrianti ze Sovětského svazu a jiných evropských zemí, kteří však v poměru k ostatním skupinám osídlenců tvoří menšinu.

Společným soužitím všech těchto skupin přesídlenců, zvláště přesídlenců z východu, »ze za Buga«, s původním zgermanisovaným polským obyvatelstvem,

vzniklo zde několik společenských problémů, jimiž se vedle etnografů zabývají i sociologové:

- a) Přesídlenci z východu pokládají autochtonní polské obyvatelstvo za německé a sami sebe za výlučné představitele polského národa. Původní polské obyvatelstvo je zase naopak hrdé na to, že si přes nátlak germanisace a silný vliv německé kultury polskou národnost udrželo.
- b) Mezi přesídlenci z východu a autochtonním obyvatelstvem jsou dále velké rozdíly, pokud jde o stupeň kulturnosti života. Západní kraje připojené po druhé světové válce k Polsku měly vyšší životní úroveň, pokud jde např. o zemědělskou techniku, bydlení a pokud jde o životní úroveň vůbec, zatím co u přesídlenců z východu byly nalezeny některé velmi primitivní formy způsobu života.

Vedle této společenské problematiky jsou zde i rozdíly regionální, z nichž ve své práci vyšli polští etnografové. Jako výchozí bod pro zkoumání regionálních rozdílů mezi jednotlivými skupinami vzali si wrocławští badatelé (doc. Nas a as. Pawłowska) zvyky

kolem Božího narození. Při své volbě řídili se tím, že kolem vánoc, nejvýznamnějších svátků v roce, soustřeďuje se nejvíce tradičních zvyklostí, a tudíž i regionální rozdíly mezi skupinami mohou se jevit co nejvýrazněji.

Postup práce, který wrocławští badatelé zvolili, byl správný, jak ukazují zatím dosažené výsledky. Výměna zkušeností s nimi byla velmi cenná jak pokud jde o metodu práce, výběr materiálu, tak pokud jde o jeho zpracování. Určitá rozdílnost pohledu na studované téma mezi prací polských etnografů a naší byla v tom, že v Polsku se na těchto otázkách podílejí především etnografové-sociologové nebo výhradně sociologové, kteří se zajímají spíše o společenský dosah studovaného problému pro současnost než o etnografickou a etnickou problematiku.

* * *

Výzkum českých vesnic na území Polska měl charakter pouze sondážní. Bude věcí dalšího studia a dalšího výzkumu v terénu, abychom mohli zpracovat otázky námi vytyčené.

ZAJÍMAVÝ NÁRODOPISNÝ DOKUMENT

LADISLAV LÁBEK

Sběru starého papíru, zejména pokud jej dosud prováděly školní děti, mělo by se věnovat více pozornosti, neboť začasto dostaly se do stoupy i důležité kulturní dokumenty. Jeden takový, jen náhodou zachráněný, přešel do archivu národopisného oddělení Krajského musea v Plzni (číslo inventární 40599). Jedná o sporu vzniklém o *ženský čepec* v obci Počaplích u Terezína. Jelikož je zajímavým jak po stránce zvykoslovné, tak i krojové a v úředních aktech té doby zjevem opravdu vzácným, podáváme jej tuto v přesném českém překladu.

Protokol

sepsaný vrchnostenským úřadem v Dolních Beřkovicích 20. září 1825.

Přítomni podepsaní.

Ve sporu o manželskou nevěru při taneční zábavě vzniklé, strhla manželka Jiřího Bednáře z Podčapel č. cons. 58 spolu ještě s jinými ženami, tamtéž přítomné Rozalii Šťastné čepec, a to s výčitkou, že jej Šťastná obdržela od Jiřího Bednáře za nedovolené styky.

Rozalie Šťastná tvrdí však, že čepec získala zcela řádným způsobem, totiž od své sestry Terezie, která jest vyšivačkou. Stuhy si koupila od židovky z Křivenic. Jest tedy nutno dopomoci Šťastné k ztracenému majetku a odčiniti hanbu, kterou tím utrpěla. Obě osoby buďtež vyslechnuty:

Nejdříve vyslyšána Terezie Rösslerová praessissis generalibus.

Zvláštní otázky:

1. Jest pravda, že jste vyšivala čepec své sestře Rozalii Šťastné?
Ano, jest to pravda.
2. Z jaké látky a jaké barvy byl?
Z bílého mušelínu.
3. Jak dávno jest tomu, co jste jej vyšivala?
Jest tomu právě rok.
4. Co vám za něj platila?
Žádala jsem dva zlatý 30 krejcarů vídeňské měny, ale ona tu částku plně nezaplatila, dluží ještě 36 krejcarů.
5. Říkala vám snad, že jí na ten čepec dal peníze domkář Bednář, anebo jí je půjčil?
O tom nevím nic a také by mně nebyla platila po částkách, obyčejně když prodávala trochu obilí a já žádala peníze.
6. Poznáváte zde předložený čepec jako ten, který jste sestře vyšivala?
Ano, jest to týž čepec, mohla bych i předlohu k těmto květům doma ukázat a pak i učednice na tom spolupracovala. Krajky k čepci jsou koupeny od kramáře ze Štětí. Byla jsem sama při koupi. Loket stál 51 krejcarů.
7. Jest vám něco známo o nedovoleném styku mezi Bednářem a vaší sestrou Rozalií?